

Struktur för naturvårdsarbetet i Borås

Sammanfattning

Naturvårdsprogrammet för Borås består av 8 delar:

1. **Naturvårdsvision**, som behöver införas i dokumentet Borås 2025 Vision och strategi, som är antaget av Kommunfullmäktige.
2. **Naturvårdspolicy** som antas av Kommunfullmäktige.
3. **Naturvårdsmål** som återfinns i Lokala miljömål för Borås, ett dokument som aktualiseras varje mandatperiod av Kommunfullmäktige.
4. **Naturvårdsstrategier** (avgörande vägval) som återfinns som planeringsprinciper och riktlinjer i kommunens översiktsplan.
5. **Nämndplan** (verksamhet och metoder), en mer långsiktig verksamhetsplan som fastställs av Miljö- och konsumentnämnden och aktualiseras varje mandatperiod.
6. **Natur i verksamhetsplanen** (aktiviteter, tidsramar, budget) i Miljö- och konsumentnämnden årliga verksamhetsplan och budget.
7. **Naturdatabas** som uppdateras fortlöpande av Miljöförvaltningen.
8. **25-årsplan för naturvårdsarbetet** som är en katalog över mål, åtgärder, uppdrag och prioriteringar. Katalogen uppdateras fortlöpande i takt med utvecklingen i omvärlden.

Naturvård i Borås

År 1989 anställdes den första kommunbiologen i Borås Stad. Motiveringen var att man hade behov av ekologisk kompetens för att naturvården skulle kunna skötas på ett ansvarsfullt sätt. Mål och viljeinriktningar för naturvårdsarbetet fanns i ett antaget Miljöpolitiskt program (1991), i kommunens Agenda 21-program (2000) och i Lokala Miljömål (1:a versionen kom 2003).

Alla kommuner har ett ansvar för naturvård. Regeringens skrivelse ”En samlad naturvårdspolitik” (2001/02:173) anger att: ”Den offentliga naturvården har sedan lång tid varit - och kommer inom överskådlig framtid att förbli - ett gemensamt ansvar för stat och kommun. Kommunerna har i och med miljöbalkens ikraftträdande fått stora och förstärkta möjligheter att tillämpa bestämmelserna om områdesskydd. Kommunerna har även genom ansvaret för den fysiska planeringen en nyckelroll när det gäller att planera, aktivt och förebyggande, så att olika miljö kvalitetsmål och delmål uppnås. Sammantaget har kommunernas roll inom naturvården förstärkts under senare år. Hur kommunerna organiserar sina insatser inom området naturvård är en kommunal angelägenhet, men regeringen vill i detta sammanhang framhålla vissa områden som särskilt viktiga.”

Naturvårdsarbetet i Borås ska leda till en långsiktigt hållbar naturmiljö inom kommunen. En del i naturvårdsarbetet är att upprätta policy, riktlinjer och strategier för hur kommunen ska förhålla sig till naturen och naturvärdena. En annan del är att besluta om verksamheter, åtgärder och budget för att genomföra konkreta naturvårdsinsatser. Kommunens naturvårdsarbete sker enligt ett fastställt naturvårdsprogram. Ett naturvårdsprogram ska enligt Naturvårdsverkets definition bestå huvudsakligen av tre delar: En naturdatabas, uppsatta mål för naturvårdsarbetet och de åtgärder som behöver vidtas för att nå målen. Istället för att upprätta ett separat dokument för detta, har Borås valt att integrera naturvårdsprogrammet i de dokument, rutiner och arbetsredskap som dagligen används i det kommunala strategiska miljöarbetet och den fysiska planeringen.

För att nå naturvårdsmålen i Borås krävs en vilja att arbeta mot målen, strategier som leder till att målen nås, planer och program för hur vi ska arbeta med måluppfyllelsen samt resurser för att genomföra alla åtgärder som krävs för att nå målen. Naturvårdsmålen är en del av miljömålen för Borås, som aktualiseras vart fjärde år av Kommunfullmäktige.

Organisation

Kommunfullmäktige fattar beslut om policy, riktlinjer, visioner, mål, strategier och budget för naturvårdsarbetet. Kommunstyrelsen är det verkställande organet för Fullmäktiges beslut. Miljö- och konsumentnämnden är den nämnd som har uppdraget att svara för naturvårdsfrågorna i kommunen, i den mån det inte ankommer på annan. Nämnden upprättar årligen en verksamhetsplan och budget som anger vilka saker man ska arbeta med under året.

På Miljöförvaltningen finns anställda kommunbiologer med naturvårdskompetens. Kommunbiologernas uppdrag är att bevaka kommunens naturvärden, initiera och driva angelägna naturvårdsprojekt samt genomföra det planerade arbetet. Biologerna är kommunens experter i naturvårdsfrågor och svarar för naturvårdsfrågorna i samhällsplaneringen, till kommunmedborgarna och till externa aktörer.

På Tekniska förvaltningen finns en Skogsavdelning och en Parkavdelning som förvaltar kommunens naturområden, till exempel de kommunala naturreservaten, rekreationsområden och parker. Skogsavdelningen arbetar även med kalkning av försurade vatten.

Upplägg och utformning av Naturvårdsprogram för Borås Stad

Visionen för naturen i Borås bör finnas med i det politiskt antagna dokumentet Borås 2025 Vision och strategi, som syftar till en hållbar utveckling där de ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionerna samverkar. Naturvårdsmålen för innevarande mandatperiod finns i Borås Stads Miljömål. De strategier som kommunen fastställt finns i Översiktsplan för Borås.

För att nå alla naturvårdsmål i Borås krävs ett omfattande och långsiktigt naturvårdsarbete under lång tid. Många projekt och åtgärder pågår under flera år. De verksamheter och åtgärder som ska utföras först återfinns i Miljö- och konsumentnämndens årliga verksamhetsplan och budget. Men för att få en fastare och mer långsiktig styrning mot målen krävs också ett mer övergripande verksamhetsplan, som spänner över en längre period, förslagsvis fyra år (varje mandatperiod). Alla aktiviteter och åtgärder som krävs för att uppnå naturvårdsmålen och visionen finns samlat i en underliggande katalog. Denna utgör ett levande dokument som ändras och uppdateras i takt med måluppfyllelse och ändringar i förutsättningarna för kommunens naturvårdsarbete.

Naturvårdsprogrammets utformning i Borås

Vision

Naturvårdsvision antas av Kommunfullmäktige

Policy

Naturvårdspolicy antas av Kommunfullmäktige

Mål

Miljömål för Borås
Antas av Kommunstyrelsen

Strategi

- avgörande vägval för att nå målen för Borås

Översiktplan för Borås

Antas av Kommunstyrelsen

Program

- verksamheter och metoder i riktning mot målen

Verksamhetsplan för naturvård 2018-2021

Antas och uppdateras av Miljö- och konsumentnämnden varje mandatperiod

Plan

- aktiviteter, tidsramar och ansvar

MKN verksamhetsplan 2018

*Miljö- och konsumentnämndens verksamhetsplan och budget
Kommunfullmäktiges budget*

Särskilda uppdrag från Kommunfullmäktige/Kommunstyrelsen

Uppdrag från Naturvårdsgrupp, Vattengrupp

Uppdrag från Miljömål

Åtgärdslistor i strategiska dokument

Naturdatabas och 25-årsplan för naturvård

- naturdatabas
- katalog över delmål och åtgärder

Förslag till vision för natur

Borås Stads naturvårdsvision: *Tillgänglig och rik natur, för människor, växter och djur.*

Naturvårdsvisionen behöver läggas till i Borås uppdaterade Vision och strategi. Naturvårdsvisionen ska vara uppnådd om 25 år (år 2043).

Naturen i Borås ska vara rik. De arter och naturtyper som finns i Borås ska bevaras och frodas. Naturen ska vara lättillgänglig, både för kommuninvånarna och de arter som behöver röra sig i landskapet. Det ska vara nära till naturen och lätt att hitta och ta till sig information om naturen i Borås.

Naturvårdspolicy

Borås Stads hållning i naturvårdsfrågor finns i kommunens Naturvårdspolicy, som är antas av Kommunfullmäktige. Naturvårdspolicyn integreras i kommunens Miljöpolicy.

Förslag till Naturvårdspolicy för Borås Stad

Borås Stad ska vara drivande i naturvårdsarbetet och involvera medborgare, näringsliv och andra organisationer. Arbetet ska leda till en tillgänglig och rik natur för både människor, växter och djur. Vi arbetar för ekologisk hållbarhet, en långsiktigt god hushållning av naturresurser och att naturvärden, biotoper och arter ska finnas kvar och utvecklas i kommunen.

Arbetssätt

Naturvårdsarbetet ska förebygga och åtgärda påverkan på natur, livsmiljöer och biologisk mångfald. Genom ett prioriterat naturvårdsarbete och tillsätta tillräckligt med resurser ska vi vara en ledande kommun på naturvårdssidan. Detta möjliggörs genom att arbeta strukturerat med naturvårdsfrågorna.

1. Översiktplanen, de lokala Miljömålen och Naturvårdsprogrammet beskriver vilka mål vi vill uppnå för naturvärden och ger konkret vägledning om vad vi ska göra för att nå målen.
2. Regler, riktlinjer och strategier för naturvärden i Borås är tydliga och enkla att hitta.
3. Naturvårdshänsyn integreras i alla verksamheter och beslut som fattas i kommunkoncernen.

Borås Stads hållning/förhållningssätt/syn/principer för naturen

Naturvärden

- Vi bibehåller kommunens karaktär av skogsbygd med rikligt inslag av små odlingsmarker.
- Vi respekterar områden av riksintresse för naturvärden och tillåter inget som motverkar motiven för riksintresset.
- Vi värnar stora opåverkade områden och tysta områden gentemot åtgärder som negativt påverkar området karaktär.
- Vi är restriktiva med dispenser från strandskydd.
- Vi undviker reglering av sjöar och vattendrag.
- Vi värnar områden med ”högsta naturvärde”, klass I, eller ”mycket högt naturvärde”, klass II, gentemot åtgärder som påverkar området negativt.
- Områden med ”höga naturvärden”, klass III, värnas så långt möjligt gentemot åtgärder som påverkar området negativt.

Biologisk mångfald

- Vi värnar om viktiga spridningskorridorer, reproduktionsområden, rastplatser och uppväxtmiljöer för djur och växter gentemot åtgärder som påverkar området negativt.
- Sällsynta och rödlistade arter får möjlighet att fortleva på den plats där de finns.
- Vi undviker inplantering av främmande arter och stammar av växter och djur.

Grönområden

- Vi värnar grönområden med höga naturvärden gentemot åtgärder som påverkar området negativt.
- Inom tätortsnära naturområden förvärvar kommunen mark för att säkerställa området

för rekreations- och friluftssändamål.

Naturresurser

- Vi värnar naturresurser, såsom jord och skog, grund- och ytvatten, vind- och vattenkraft samt berg och naturgrus gentemot åtgärder som negativt påverkar framtida användning.
- Vi värnar grundvatten, sjöar, vattendrag och våtmarker gentemot åtgärder som negativt påverkar vattenkvalitén.
- Vi värnar alla vattenmagasin för att säkerställa vattenbalansen i naturen.
- Vi använder naturgrus endast i de fall bergkross inte kan ersätta gruset.
- Vi undviker torvtäkt i kommunens värdefulla våtmarker.
- Vi anlägger bergtäkter på strategiska platser som medför så lite transporter och störningar som möjligt.

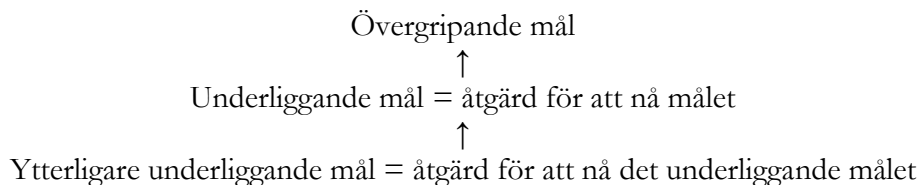
Ren natur

- Vi minskar tillförseln av näringsämnen och föroreningar till sjöar och vattendrag.

Naturvårdsmål

De övergripande målen för naturvårdsarbetet finns dels i Borås 2025 Vision och strategi men framförallt i Miljömål för Borås. Miljömålen följs upp varje år, och ses över och revideras varje mandatperiod.

Det är svårt att ha en strikt definition vad som är mål och vad som är åtgärder. Underliggande mål och delmål är ofta varandras åtgärder som krävs för att nå de övergripande målen.

De allra högsta övergripande målen är desamma som de nationella miljömålen: Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande skogar osv. Dessutom har Borås Stad lagt till två egna övergripande mål som handlar om kunskap och skydd: Naturvärdena i Borås är väl kända samt Naturvärdena i kommunen är säkerställda.

Utdrag ur Miljömål för Borås (2017-2020)

Etappmål 3b. Ekosystemtjänster, grön- och blå infrastruktur värnas i översiktsplaner, detaljplaner och vägplaner. När nya områden exploateras eller utökas, får gröna ytor inte per automatik betraktas som ledig byggmark. När små detaljplaner tas fram behöver hänsyn tas till den gröna strukturen även utanför planområdet. Etappmålet har särskilt fokus på områden som inte behandlas i grönområdesplanen.

Aktivitet: Utveckla verktyg för hur grön och blå infrastruktur kan beaktas i detaljplaner.

Ansvar: Sambällbyggnadsnämnden i samverkan med Kommunstyrelsen, Tekniska nämnden, Miljö- och konsumentnämnden.

Aktivitet: Grönnytefaktorn ska användas som verktyg i fysisk planering.

Ansvar: Miljö- konsumentnämnden och Sambällbyggnadsnämnden.

Etappmål 5a. Skapa en samlad bild av den gröna och blå strukturen i kommunen och värna viktiga korridorer.

Aktivitet: Kartlägg kommunens blå och gröna infrastruktur.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden

Aktivitet: Genomföra strategiska markköp eller skapa avtal för särskilt viktiga områden i den gröna och blå strukturen.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samverkan med Miljö- och konsumentnämnden.

Etappmål 5b. Stärka det variationsrika och artrika mosaiklandskapet.

Aktivitet: Kartlägga och förbättra livsmiljöer för strikt skyddade arter.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden i samverkan med Tekniska nämnden.

Aktivitet: Skapa säkra passager och förbättra spridningsmöjligheter för djur och växter.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden i samarbete med Tekniska nämnden.

Aktivitet: Öka andelen ädellövskog genom gallring, röjning och plantering

Ansvar: Tekniska nämnden.

Aktivitet: Öka kunskapen om biologisk värdefulla områden hos organisationer och markägare för att inspirera till ökade naturvårdsåtgärder.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden

Naturvårdsstrategi

De strategier och spelregler som krävs för att nå naturvårdsmålen finns antagna i gällande Översiktsplan. Översiktsplanen är ett viktigt styrdokument för den fysiska planeringen i kommunen, och har en hög status bland kommunens styrdokument. ÖP ses också över varje mandatperiod och revideras vid behov.

Utdrag ur Översiktsplan för Borås (2018-2021)

Riktlinjer för områden med höga naturvärden

Vid planläggning eller prövning av förhandsbesked och bygglov i och i anslutning till värdefulla naturområden ska åtgärdens påverkan på naturmiljön bedömas.

Värna områden med ”högsta naturvärde” (klass I) eller ”mycket högt naturvärde” (klass II) gentemot åtgärder som påverkar området negativt.

Områden med ”höga naturvärden” (klass III) ska så långt möjligt värnas gentemot åtgärder som påverkar området negativt.

Om åtgärder som kan vara skadliga på naturvärden av klass I eller II inte kan förhindras ska kompensationsåtgärder genomföras inom kommunen.

Värna viktiga spridningskorridorer, reproduktionsområden, rastplatser och uppväxtmiljöer för djur och växter gentemot åtgärder som påverkar området negativt.

Sällsynta och rödlistade arter bör få möjlighet att fortleva på den plats de finns.

Det ska finnas aktuellt planeringsunderlag om förekomsten av höga naturvärden inom kommunen.

Planeringsprinciper för gröna och blå strukturer

Grönområdesplanens klass I- och klass II-områden ska värnas från negativ påverkan. Övriga grönområden som påverkas av förtätning ska ersättas med kompensationsåtgärder.

Tillgången till offentliga mötesplatser och grönytor av hög kvalitet ska säkerställas. Grönområdessnuran från Grönområdesplanen är vägledande i planeringen.

Planeringen ska säkerställa en sammanhängande grön infrastruktur av parker, natur- och rekreationsområden för människors rekreation, djurs och växters livsförutsättningar samt tillgång till ekosystemtjänster.

Outnyttjade ytor i tätbebyggda miljöer kan omvandlas till nya kvalitativa grönytor i samband med att ny bebyggelse tillkommer.

Blå strukturer som sjöar och vattendrag ska vara tillgängliga för allmänheten i möjligaste mån. Strandskyddslagen säkerställer allmänhetens tillgänglighet till sjöar och vattendrag.

I staden ska det vara möjligt att röra sig utmed Viskan genom att platser och stråk säkerställs.

Nämndplan

Många naturvårdsprojekt är långvariga och sträcker sig över flera år. För att få en stabilitet i uppdragen krävs en mer långsiktig verksamhetsplanering, som inte ändras från år till år. Nämndplanen fastställs och uppdateras varje mandatperiod.

Miljö- och konsumentnämndens verksamhetsplan 2018

I Miljö- och konsumentnämnden årliga verksamhetsplan anges vilka arbetsuppgifter, projekt, uppdrag och åtgärder som kommunbiologerna ska arbeta med under året.

Utdrag ur VP 2018 Miljöstrategiska avdelningen

- LONA-projekt
 - Slutrapportering av *Naturvårdsprogrammet*
 - Slutföra *Plan för biologisk mångfald*
 - Påbörja *Ekologisk analys av grönstråk*
 - Påbörja *Åtgärder för större vattensalamander*
 - Påbörja *Invasiva arter*
 - Söka nya LONA-projekt
- Naturvårdsfonden
 - Summan av beviljade bidrag uppgår till 200 000 kronor eller mer
- Strandskyddsärenden (dispenser)
 - 95 % av ärendena håller i Länsstyrelsens kontrollprovning
- Detaljplaner
 - Skapa ett verktyg som möjliggör uppföljning av hur naturvårdsfrågor beaktas i planarbetet och i vilken grad kompensationsåtgärder utförs
- Bygglov
 - 90 % av remisserna besvaras inom 2 veckor
- Övriga remisser (vattentäkter, ledningsdragningar,)
- Stöd till Miljötillsyn
- Strategiska dokument
 - Bidra med ”naturexpertis” i framtagandet av ny ÖP
 - Bidra till att revidering av grönområdesplanens inventeringsbilaga påbörjas
- Biotopskydd Häljared
- Naturminnen
 - Skyddsvärda träd
- Nätverkande
- Vattenprovtagning
- Utåtriktad information
- Omvärldsbevakning
- Medborgarservice

Naturdatabas och 25-årsplan för naturvård

Naturdatabasen uppdateras fortlöpande. Arbetet utförs av kommunbiologerna. De ytor som har höga naturvärden finns i kommunens kartinstrument IntraMap, som alla handläggare som jobbar med fysisk planering, markfrågor och markanvändning använder sig av. I IntraMap finns också förekomsterna av strikt skyddade arter och särskilt intressanta arter redovisade, liksom viktiga stråk för den biologiska infrastrukturen.

Katalogen över de delmål och åtgärder som behöver vidtas för att nå naturvårdsmålen i Borås uppdateras också löpande i enlighet med förändrade förutsättningar, nya kunskaper och vad som sker i omvärlden. Katalogen spänner över en period på 25 år.